

ASPECTE CONCEPTUALE REFERITOARE LA CERCETAREA JUDECĂTOREASCĂ ÎN PROCESUL PENAL AL REPUBLICII MOLDOVA

Victor MORARU,
doctor în drept, profesor universitar, USM, Catedra de Drept penal și Criminologie
Dumitru GHERASIM,
doctorand, Universitatea Academiei de Științe, Institutul de Cercetări Juridice și Politice

SUMMARY

The purpose of judgment in the first instance is the settlement in accordance with the law and the truth of the criminal and civil actions, carried out before it. Pursuant to the judicial enquiry that is carried out, of findings made by the Prosecutor and parties during the debate, and taking into account the evidence given in the criminal prosecution, the first instance has the obligation to determine if criminal and civil action, drawn before it are well-grounded or not, giving the appropriate solution in relation to the formal conviction. Judgement of a criminal proceeding shall be made in such procedural forms and accompanied by such procedural guarantees which fully ensure the implementation of a legal well-founded and motivated judgment, and that, in the most effective way to achieve the educational function of the criminal trial. The prosecution of concrete criminal cases, by applying a criminal punishment measures to persons who have been recognized guilty in committing malfasant actions, the Court performs the activity to counter the crime, strengthens the legality and law order.

Keywords: competitiveness, search, truth, court, contradictory, contradictory court, criminal justice, act of justice, procedural action, impartial, hearing, judicial investigation, judicial duel, principle, judicial fact, circumstances of the criminal case, testimony, evidences, accused, defendant.

REZUMAT

Scopul judecății în prima instanță este soluționarea în concordanță cu legea și adevărul a acțiunilor penală și civilă, exercitate în fața sa. În temeiul cercetării judecătorești pe care o efectuează, a concluziilor făcute de procuror și de părți cu ocazia dezbaterilor și avînd în vedere și probele administrate în faza de urmărire penală, prima instanță are obligația de a constata dacă acțiunea penală și cea civilă, deduse în fața sa, sînt sau nu întemeiate, dînd și soluția corespunzătoare în raport cu convingerea formală. Judecarea cauzei penale se realizează în așa forme procesuale și este însoțită de așa garanții procesuale care asigură pe deplin darea unei sentințe legale, întemeiate și motivate și, respectiv, în cel mai eficient mod contribuie la realizarea funcției educative a procesului penal. Prin judecarea unor cauze penale concrete, prin aplicarea măsurilor de pedeapsă penală persoanelor care au fost recunoscute vinovate în comiterea unor fapte infracționale, instanța de judecată realizează activitatea de contracarare a infracționalității, întărește ordinea de drept și legalitatea.

Cuvinte-cheie: contradictorialitate, judecată contradictorială, justiție penală, adevăr, act de justiție, justiție penală, acțiune procesuală, imparțialitate, audiere, cercetare judecătorească, duel judiciar, principiu; fapt judiciar, circumstanțe ale cauzei penale, depoziții, probatoriu, învinuit, inculpat.

Introducere. Judecarea cauzei penale (judecata) constituie etapa de bază și principală a procesului penal, în cadrul căreia judecata examinează, în esență, în ședință de judecată cauza penală cu participarea părților și adoptă, drept urmare a acestui fapt, sentința [1, p. 7]. În sens restrîns, noțiunea de *judecată* semnifică activitatea practică și juridică prin care un organ cu competență jurisdicțională soluționează conflictul de drept cu care a fost investit [2, p. 119]. În viziunea savantului român Nicu Jidovu, judecata, ca fază a procesului penal, „reprezintă etapa procesuală care se desfășoară în fața instanței penale din momentul

sesizării ei și pînă la soluționarea definitivă a cauzei penale” [3, p. 397]. În accepțiune comună, conform opiniei savantului Gh. Mateuț, judecata „nu trebuie confundată cu termenul juridic de *proces*, care desemnează un ansamblu de activități ce se desfășoară potrivit legii pentru rezolvarea conflictului de drept penal, incluzînd fazele de urmărire penală, judecata și punerea în executare a hotărîrilor judecătorești definitive” [4, p. 4]. Astfel, „judecata reprezintă faza procesului penal care se derulează în fața instanțelor penale din momentul sesizării (...) și pînă la soluționarea definitivă a cauzei penale. Prin intermediul judecății

este posibilă rezolvarea cu caracter definitiv a cauzei penale, care se identifică, practic, cu însuși scopul procesului penal” [5, p. 3].

Scopul prezentului studiu ține de elucidarea particularităților cercetării judecătorești ca etapă aparte a procesului penal al Republicii Moldova. Cunoașterea acestor particularități va contribui la perceperea adecvată și deplină a specificului acestei etape a procesului penal, în coraport cu alte faze procesuale, atît premergătoare cercetării judecătorești, cît și celor care o urmează pe aceasta.

Metode și materiale aplicate. În procesul studiului au fost folosite următoarele metode de inves-

tigare științifică: analiza logică, analiza comparativă, analiza sistemică, analiza dinamică și sinteza. În calitate de materiale au servit lucrările mai multor specialiști notorii din domeniul jurisprudenței, atât din Republica Moldova, cât și din România și Federația Rusă.

Rezultate obținute și discuții.

În cadrul judecării cauzei penale, judecata, cu participarea părților, verifică și examinează în forme procesuale strict determinate de lege toate probele, atât cele acumulate și prezentate de către organele de urmărire penală (acuzare), cât și acel material probatoriu care este prezentat suplimentar de către părți nemijlocit în cadrul ședinței de judecată. Deși judecarea cauzei penale este predeterminată prin rechizitoriul, ea însă nu este strict limitată prin acesta. Judecata nu este legată de probele care i-au fost prezentate. Ea manifestă un rol organizatoric și de conducere în examinarea probelor pentru stabilirea vinovăției sau a nevinovăției persoanei trimise în judecată și în vederea stabilirii adevărului în cauza penală. Principalul scop al judecării cauzei este adoptarea unei sentințe legale și întemeiate. Acesta este, de fapt, scopul final al tuturor etapelor procesului penal. Acest scop coincide pe deplin cu scopul final și cu sarcina nemijlocită a examinării cauzei penale în judecată. Din acest considerent, este pe deplin firesc că judecarea cauzei penale ocupă un loc de bază, central și de o importanță deosebită în cadrul sistemului tuturor etapelor procesului penal.

Iată de ce în teoria dreptului procesual penal judecarea cauzei penale este frecvent întilnită sub denumirea de "activitate finală" sau "activitate de bază" [6, p. 7].

Examinării, judecării cauzei penale în judecată îi este premergă-

toare activitatea de urmărire penală. Materialele urmăririi penale constituie, în mod evident, acea temelie pe care se fundamentează și se desfășoară activitatea de judecare a cauzei penale și, respectiv, acestea în mare parte determină volumul și limitele cercetării probelor în ședința de judecată. În același timp, urmărirea penală are un caracter secundar și auxiliar față de cea mai importantă etapă a procesului penal – judecarea cauzei penale.

Judecarea cauzelor penale (avem în vedere judecata în prima instanță) se deosebește de etapele finale ale procesului – căile ordinare și extraordinare de atac – care au drept scop de a verifica, prin intermediul instanțelor ierarhic superioare, legalitatea și temeinicia hotărârilor (sentințelor) pronunțate de prima instanță.

Cu toate că judecarea cauzei penale, în sensul larg al cuvântului, se reflectă și în cazul realizării căilor ordinare și extraordinare de atac (apelul, recursul, recursul în anulare, revizuirea procesului penal), din considerentul că instanțele ierarhic superioare, de asemenea, efectuează o analizare și cercetare a materialelor cauzei penale, totuși în teoria dreptului procesual-penal este întilnită pe larg opinia conform căreia judecarea cauzei e doar o etapă de sine stătătoare și finalizată a procesului, etapă care înglobează numai activitatea primei instanțe de judecată ce realizează lucrul de bază în privința examinării probelor și adoptării sentinței în cauza dată.

În acest sens, susținem opinia savantului român Gr. Theodoru, conform căreia „judecata în prima instanță este activitatea inițială și obligatorie a judecării, fără de care nu se poate realiza actul de justiție” [7, p. 249].

Rejudecarea sentințelor primei

instanțe care nu au devenit definitive, precum și a celor care sînt deja irevocabile, în mare măsură, se realizează în baza acelorași forme procesuale în care se desfășoară judecarea cauzelor penale în cadrul primei instanțe. Totodată, un anumit spectru de particularități pe care le manifestă această rejudecare în baza caracterului deosebit al activității judiciare la aceste etape ale procesului, deosebesc aceste etape ale procesului penal de etapa judecării cauzei (adică de cea a examinării cauzei penale în prima instanță de judecată).

În acest sens, ținem să menționăm că principiile procesului penal au o aplicare cât se poate de desfășurată și deplină anume în cazul examinării cauzei penale în prima instanță de judecată, adică la etapa judecării cauzei. Acest moment servește drept temelie pentru a delimita etapa judecării cauzei penale ca fiind o etapă principală și independentă a procesului penal, care se deosebește de cele finale – rejudecarea cauzelor penale în cadrul căilor ordinare și al celor extraordinare de atac. Respectiv, putem menționa că etapa judecării cauzei penale (examinarea cauzelor penale în prima instanță de judecată) urmează după activitatea de punere pe rol a cauzei penale și este premergătoare etapelor rejudecării cauzelor penale în procedura căilor ordinare și extraordinare de atac.

Scopul judecării în prima instanță este soluționarea – în concordanță cu legea și adevărul – a acțiunilor penale și civilă, exercitate în fața sa. În temeiul cercetării judecătorești pe care o efectuează, a concluziilor făcute de procuror și de părți cu ocazia dezbaterilor și avînd în vedere și probele administrate în faza de urmărire penală, prima instanță are obligația de

a constata dacă acțiunea penală și cea civilă, deduse în fața sa, sînt sau nu întemeiate, dînd și soluția corespunzătoare în raport cu convingerea formală [8, p. 424].

Judecarea cauzei penale se realizează în așa forme procesuale și este însoțită de așa garanții procesuale care asigură pe deplin darea unei sentințe legale, întemeiate și motivate și, respectiv, contribuie în cel mai eficient mod la realizarea funcției educative a procesului penal. Prin judecarea unor cauze penale concrete, prin aplicarea măsurilor de pedeapsă penală persoanelor care au fost recunoscute vinovate în comiterea unor fapte infracționale, instanța de judecată realizează activitatea de contracarare a infracționalității, întărește ordinea de drept și legalitatea și contribuie la prevenirea săvîrșirii de noi infracțiuni și a altor abateri de la lege.

Judecarea cauzei penale ca etapă a procesului penal, la rîndul său, se divizează în cinci părți componente, care evoluează și se succed într-o ordine strict stabilită de lege. Acestea, luate împreună constituie un întreg organic care are menirea de a asigura activitatea cît mai "fertilă" a judecării pe tărîmul realizării actului de justiție. Aceste componente sînt următoarele: 1) partea pregătitoare a ședinței de judecată; 2) cercetarea judecătorească; 3) dezbaterile judiciare; 4) ultimul cuvînt al inculpatului; 5) deliberarea și adoptarea sentinței.

În primul rînd, este necesar de a clarifica locul cercetării judecătorești în cadrul celorlalte componente ale judecării cauzei, și abia după aceasta de a purcede la clarificarea locului cercetării judecătorești în sistemul etapelor procesului penal.

Judecarea cauzei penale începe nu cu cercetarea judecătorească,

ci cu activitatea de pregătire a ședinței de judecată. În cadrul părții pregătitoare a ședinței de judecată sînt realizate următoarele acțiuni procesuale: 1) deschiderea ședinței de judecată și anunțarea cauzei penale care va fi judecată; 2) verificarea prezentării în instanță a părților, martorilor și a altor participanți la procesul penal; 3) îndepărtarea martorilor din sala de ședință; 4) stabilirea identității întreprătorului și explicarea drepturilor și obligațiilor acestora; 5) stabilirea identității inculpatului și a faptului dacă acestuia i-a fost înmînată informația în scris privind drepturile și obligațiile sale, copia de pe rechizitoriu și dacă îi sînt clare aceste documente; 6) stabilirea identității celorlalte părți și verificarea cunoașterii drepturilor și obligațiilor lor; 7) anunțarea completului care judecă cauza și soluționarea cererilor de recuzare; 8) soluționarea chestiunilor judecării cauzei în lipsa vreuneia din părți sau a altor persoane citate; 9) formularea și soluționarea cererilor sau demersurilor etc.

Partea pregătitoare a ședinței de judecată constituie un sistem dinamic de raporturi juridice și acțiuni care apar între participanții la proces pînă la începerea cercetării judecătorești. Tot ea este de natură să asigure ordinea și consecutivitatea cercetării judecătorești, toate acțiunile cuprinzînd elementele unui raport procesual, legate de anumite consecințe juridice. Obiectivele principale ale acestei etape de examinare judiciară au următoarea direcție: 1) a examina obiectiv și la momentul potrivit probele; 2) a realiza pe deplin și efectiv cercetarea judecătorească; 3) a îndeplini principiile justiției în condițiile legii; 4) a asigura legalitatea; 5) a găsi pricina anumi-

tor probleme, pentru a preîntîmpina comiterea greșelilor judiciare [9, p. 163-164].

Astfel, la această etapă inițială a judecării cauzei, care urmărește scopul de a asigura realizarea deplină și corectă a cercetării judecătorești, sînt create premisele și condițiile necesare pentru cea mai importantă parte a judecării – cercetarea judecătorească, fiind soluționate chestiunile privind posibilitatea realizării judecării cauzei în cadrul acestei ședințe de judecată și componente a completului, în prezența anumitor părți și a anumitor probe administrate în cauza dată. Fără soluționarea corectă a acestor chestiuni este de neînchipuit desfășurarea de mai departe cu succes a judecării cauzei.

Numai după clarificarea tuturor acestor întrebări judecarea cauzei penale trece în următoarea etapă, denumită cercetare judecătorească.

Cercetarea judecătorească constituie partea cea mai importantă și de bază a judecării cauzei penale, în cadrul căreia judecata, cu participarea părților și în condițiile realizării depline a tuturor principiilor democratice ale procesului, examinează toate circumstanțele cauzei, verifică totalitatea probelor acumulate, atît prezentate de către acuzare, cît și a celor administrate suplimentar la cererea participanților, în scopul stabilirii adevărului în cauza penală, pronunțării unei sentințe legale și întemeiate și în vederea realizării de către judecată a funcțiilor sale educative și de reprimare [10, p. 10]. Cercetarea judecătorească constă în „verificarea probelor strînse de organul de urmărire penală, administrînd, dacă este cazul, și probe noi, lămurind cauza sub toate aspectele de fond. Aspectele constau în existența sau inexistența faptei pentru care in-

culpatul a fost trimis în judecată, săvârșirea cu vinovăție a acesteia, dacă poate sau nu fi angajată răspunderea penală a sa, existența vreunei pagube, cuantumul acesteia, modalitatea de recuperare” [11, p. 424].

Cercetarea judecătorească are ca obiect:

- readministrarea și verificarea tuturor probelor adunate de organele de urmărire penală. Astfel, se materializează principiul nemijlocirii, probele fiind percepute direct și nemijlocit de instanța de judecată;

- administrarea oricăror alte probe. Numai astfel instanța poate stabili adevărul și își formulează convingerea cu privire la soluția pe care o va adopta în cauză. Întreg materialul probator administrat în faza de urmărire penală este reluat în condiții de publicitate, oralitate, nemijlocire și contradictorialitate [12, p. 424].

Cercetarea judecătorească urmează după partea pregătitoare a ședinței de judecată și este premergătoare dezbaterilor judiciare.

În aceeași măsură, precum judecarea cauzei penale constituie etapa principală a întregului proces penal, și cercetarea judecătorească este componenta de bază a judecării cauzei penale. Anume la cercetarea judecătorească sînt concentrate eforturile principale ale instanței și ale părților în privința examinării și verificării probelor, depistării și stabilirii adevărului în cauza penală. În cadrul cercetării judecătorești este verificat și examinat întreg materialul probator, material care urmează a fi plasat ulterior la temelia sentinței.

În cadrul cercetării judecătorești sunt înfăptuite următoarele acțiuni procesuale esențiale: 1) expunerea concluziilor de învinuire de către procuror, și a acțiunii civile, dacă

în procesul penal a fost pornită o asemenea acțiune; 2) expunerea referinței asupra rechizitoriului, dacă aceasta a fost prezentată; 3) explicarea inculpatului a esenței învinuirii înaintate; 4) chestionarea inculpatului cu referire la faptul dacă acesta își recunoaște vinovăția în sensul acuzării înaintate; 5) stabilirea ordinii de realizare a cercetării judecătorești; 6) cercetarea și verificarea probelor: audierea inculpatului; audierea părții vătămate, a martorilor, experților; examinarea corpurilor delictive, cercetarea documentelor și a proceselor-verbale ale acțiunilor procesuale; efectuarea altor acțiuni procesuale în cadrul cercetării judecătorești; 7) finalizarea cercetării judecătorești.

În acest context, urmează să atragem atenția asupra momentului că, deși fiecare dintre acțiunile procesuale menționate au o importanță deosebită, totuși esența întregii cercetări judecătorești constă în cercetarea, examinarea probelor. Anume în aceasta constă destinația de bază a cercetării judecătorești în cadrul judecării cauzei.

În caz de necesitate, cercetarea judecătorească poate fi reluată după terminarea acesteia în orice moment al judecării cauzei: dezbaterile judiciare, ultimul cuvînt al inculpatului.

Cercetarea judecătorească este urmată de dezbaterile judiciare.

Dezbaterile judiciare au drept scop de a face totalurile cercetării judecătorești, de a materializa, analiza și aprecia probele de către părți de pe poziția apărării și acuzării, de a prezenta judecății părerile părților asupra concluziilor juridice care decurg din materialul cercetării judecătorești. Dezbaterile judiciare „reprezintă punctul culminant al procesului penal și constau din concluziile orale pe

care procurorul și părțile (personal sau prin apărătorii lor) le pun cu privire la cehstionile de fond ale cauzei. Dezbaterile judiciare reprezintă stadiul în care se manifestă pe deplin principiile specifice judecății, cînd se confruntă în mod direct și nemijlocit funcțiile procesuale fundamentale: acuzaarea, apărarea și jurisdicția” [13, p. 197]. Din punct de vedere tehnic, „dezbaterile judiciare reprezintă partea ședinței de judecată în care se dă cuvînt procurorului și părților, pentru a-și exprima opinia în legătură cu situația de fapt și de drept rezultată din întreaga desfășurare a procesului penal pînă în acel moment (faza de urmărire penală și etapa cercetării judecătorești)” [14, p. 72-73].

Participanții la dezbateri, în cuvîntările lor, nu au dreptul să se refere la probe noi care nu au fost examinate în cadrul cercetării judecătorești. În cazul în care trebuie prezentate probe noi, participanții la dezbateri pot cere reluarea cercetării judecătorești, indicînd, totodată, care anume circumstanțe vor fi cercetate suplimentar și în baza cărora noi probe. Instanța, ascultînd opiniile celorlalte părți, adoptă o încheiere motivată privind admiterea sau respingerea cererii sau demersului respectiv (art. 378, ali. 1 Cod de procedură penală al Republicii Moldova). Aceasta înseamnă că părțile pot analiza, aprecia și pot face trimitere doar la acele probe care au constituit obiect al examinării în cadrul cercetării judecătorești.

Ultimul cuvînt al inculpatului succede dezbaterilor judiciare și este premergător deliberării și adoptării sentinței, fiind una dintre cele mai importante garanții procesuale ale inculpatului în procesul penal. Ultimul cuvînt al

inculpatului, cu toate că este alăturat dezbaterilor judiciare, totuși nu este o parte componentă a acesteia [15, p. 195]. Majoritatea savanților din domeniul dreptului procesual-penal, referindu-se la structura examinării cauzei penale în judecată, evidențiază ultimul cuvânt al inculpatului în calitate de parte componentă de sine stătătoare a acesteia [16, p. 390-391].

Așadar, o garanție procesuală importantă a realizării dreptului de apărare este ultimul cuvânt al inculpatului. Acest cuvânt nu reprezintă numai ultima manifestare a dreptului său de apărare în cadrul judecării în prima instanță, ci este un drept *sui generis* și unic care revine numai acestei părți, în calitate de figură centrală a procesului penal și persoană supusă tragerii la răspundere penală [17, p. 212]. Pînă la retragerea completului pentru deliberare, judecata ascultă inculpatul care-și exprimă atitudinea sa definitivă față de învinuire, față de cele întîmplate și adresează careva solicitări pînă la terminarea ședinței. După importanța sa procesuală, ultimul cuvânt al inculpatului este un moment obligatoriu și independent al examinării cauzei penale în judecată. Inculpatul poate să nu se folosească de dreptul la ultimul cuvânt, însă neacordarea acestuia constituie o încălcare esențială a drepturilor, fapt ce poate genera afectarea sentinței, explicațiile în acest sens fiind multiple. Acordînd ultimul cuvânt inculpatului, președintele ședinței trebuie să-i explice în ce constă esența acestei etape a judecării cauzei.

Ultimul cuvânt al inculpatului reprezintă în realitate un moment procesual diferit de cel al dezbaterilor și marchează terminarea ședinței de judecată. Despre acest cuvânt trebuie să știm că: 1) for-

mal, se acordă întotdeauna după finalizarea dezbaterilor judiciare, inclusiv a replicilor și nu poate fi exercitat decît personal de către inculpat, nu poate fi întrerupt pentru punerea întrebărilor; 2) prin conținutul acestuia, inculpatul are posibilitate să-și exprime poziția față de contextul dezbaterilor finalizate, să spună tot ce dorește în legătură cu fapta și cu procesul penal pornit împotriva sa, referindu-se atît la aspectele legate de soluționarea cauzei și aplicarea pedepsei, cît și la aspectele de procedură. De asemenea, inculpatul poate releva fapte sau împrejurări noi, esențiale pentru soluționarea cauzei. În plan de efect procesual, dacă inculpatul relevă fapte sau împrejurări noi, esențiale pentru soluționarea cauzei, instanța are obligația să dispună reluarea cercetării judecătorești.

În cadrul ultimului cuvânt, inculpatul își formulează atitudinea sa definitivă cu referire la învinuire în lumina datelor cercetării judecătorești. În cazurile în care inculpatul comunică în cadrul ultimului cuvânt careva circumstanțe noi, neexamine în cadrul cercetării judecătorești, însă care pot avea o anumită importanță pentru dosar, acestea nu pot avea o careva forță probatorie și nu pot fi puse la baza sentinței dacă judecata nu va relua cercetarea judecătorească și nu va supune aceste noi circumstanțe unei examinări speciale în cadrul cercetării judecătorești. Numai în așa condiții noile circumstanțe, expuse de către inculpat în ultimul său cuvânt, pot avea o importanță probatorie pentru cauză și pot dobîndi o careva forță probantă [18, p. 11].

Cu toate că legea procesual-penală nu fixează directă interdicție instanței de a se folosi de anumite fapte noi care i-au devenit cunoscute cu ocazia ultimului cuvânt al

inculpatului, fără examinarea lor în cadrul cercetării judecătorești, totuși această cerință reieșe expres din prevederile art. 380, alin. 3 Cod de procedură penală al Republicii Moldova, care stipulează că „dacă inculpatul, în ultimul cuvînt, relevă fapte sau împrejurări noi, esențiale pentru soluționarea cauzei, instanța poate dispune reluarea cercetării judecătorești pentru verificarea acestora”. În așa fel, examinarea și verificarea probelor constituie doar obiectul cercetării judecătorești, dar nu și a altor etape a examinării cauzei penale. Abaterea de la această teză și prevedere constituie o încălcare esențială a legii de procedură penală, care poate duce la ulterioara casare, anulare a sentinței primei instanțe.

Declarațiile făcute de inculpat cu ocazia ultimului cuvînt nu pot fi examinate în calitate de probe pe dosar. Ele pot servi doar ca temeuri, premise pentru reluarea cercetării judecătorești, așa cum este specificat în art. 380, alin. 3 Cod de procedură penală al Republicii Moldova, dacă în ele sînt relevante fapte sau împrejurări noi, esențiale pentru soluționarea cauzei. De aceea, dacă inculpatul care își nega vinovăția în timpul audierii sale de către instanță, în cadrul ultimului cuvînt își va recunoaște vinovăția cu referire la acuzarea care i-a fost înaintată, apoi instanța urmează să reia cercetarea judecătorească și să audieze din nou inculpatul, și doar rezultatele acestei audieri pot constitui obiectul probatoriului în cadrul cercetării judecătorești. Art. 101, alin. 2 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova menționează că: „...judecătorul apreciază probele conform propriei convingeri, formate în urma examinării lor în ansamblu, sub toate aspectele și în mod obiectiv, călăuzin-

du-se de lege”. Acest text al legii evidențiază că propria convingere a judecătorului nu este necontrolabilă, inconștientă; că ea se formează în procesul examinării probelor în cadrul cercetării judecătorești și urmează de a se fundamenta strict pe examinarea probelor de către instanță. Propria convingere a judecătorului nu poate avea în calitate de temelie presupunerile și bănuielile, precum și careva silogisme nefundamentate; ea nu poate fi samovolnică, arbitrară și detașată de probele administrate la urmărirea penală și în cadrul cercetării judecătorești.

Din normele legale, prevăzute de art. 101, alin. 2, 3 și 4; art. 314, alin. 2 și 3, art. 365 alin. 1 și 2 și art. 380 alin. 3 Cod de procedură penală putem deduce anumite reglementări esențiale procesual-penale, care constau în următoarele:

1) cercetarea și examinarea probelor este realizată de către instanță nu pe durata întregii examinări a cauzei în judecată, ci numai în cadrul unei părți componente a acesteia – în cadrul cercetării judecătorești. În cadrul celorlalte etape ale examinării cauzei în judecată se realizează fie acte pregătitoare în vederea cercetării probelor și crearea premiselor procesuale necesare în acest sens (partea pregătitoare a ședinței de judecată), fie că se efectuează analiza și aprecierea probelor deja examinate în cadrul cercetării judecătorești pentru formularea anumitor concluzii finale ca urmare a cercetării probelor în judecată (dezbaterile judiciare, ultimul cuvânt al inculpatului, deliberarea și adoptarea sentinței);

2) judecata și părțile nu se pot baza în concluziile lor pe probe care nu au constituit obiectul examinării în cadrul cercetării judecătorești. Probele administra-

te de către părți în afara cercetării judecătorești în oricare altă etapă a examinării cauzei penale nu pot fi puse la baza sentinței, deoarece nu pot servi ca temei pentru dezbaterile judiciare, astfel nefiind supuse examinării în cadrul cercetării judecătorești și, respectiv, neobținând, în legătură cu acest fapt, o careva forță probatorie. Anume din acest considerent apare necesitatea reluării cercetării judecătorești.

Judecata întrerupe desfășurarea firească a procesului în cazul depistării unor noi probe în cadrul etapelor tardive ale examinării cauzei, care urmează cercetării judecătorești, revenind la etapa deja depășită a judecării cauzei – cercetarea judecătorească, în vederea verificării și examinării probelor nou-descoperite. Reluarea cercetării judecătorești poate avea loc chiar și în cadrul momentului final al judecării cauzei – în cursul deliberării, în vederea pronunțării sentinței. Art. 383, alin. 1 Cod de procedură penală al Republicii Moldova arată că, „dacă în cursul deliberării instanța constată că o anumită circumstanță necesită concretizare pentru justa soluționare a cauzei, instanța poate relua cercetarea judecătorească prin încheiere motivată”. Astfel, prin reluarea cercetării judecătorești, inclupatului și părților li se oferă posibilitatea de a oferi explicații suplimentare asupra unor noi circumstanțe.

După terminarea cercetării judecătorești suplimentare, instanța ascultă din nou dezbaterile judiciare și oferă ultimul cuvânt inculpatului. Instituția reluării cercetării judecătorești constituie o garanție esențială a justiției penale, asigurând drepturile și interesele legitime ale inculpatului. Actul de justiție nu este asigurat de apariția unor anumite gafe și

erori, care se pot strecura în cazul în care judecata se va sprijini în concluziile sale pe careva probe ce nu au fost examinate minuțios în cadrul cercetării judecătorești. Inculpatul beneficiază de garanția că judecata nu poate, în detrimentul acestuia, să se bazeze în sentință pe anumite circumstanțe care nu au fost supuse examinării în cadrul cercetării judecătorești. Anume în aceasta constă importanța procesuală avansată a instituției reluării cercetării judecătorești în procesul penal.

Cercetarea judecătorească nu poate fi considerată ca fiind terminată pînă cînd nu sînt examinate toate probele administrate în cauză, atît cele prezentate de către organul de urmărire penală, cît și cele puse la dispoziție la inițiativa sau la cererea părților în proces. De aceea, momentul declarării cercetării judecătorești terminate de către președintele ședinței de judecată are o importanță procesuală deosebită. După declararea cercetării judecătorești ca fiind terminată, examinarea și cercetarea cărorva alte probe noi poate avea loc doar în condițiile reluării cercetării judecătorești. Art. 376 alin 1 și 2 Cod de procedură penală al Republicii Moldova fixează: „După cercetarea tuturor probelor din dosar și a celor prezentate la judecarea cauzei, președintele ședinței de judecată întrebă părțile dacă doresc să dea explicații suplimentare ori să formuleze cereri sau, după caz, demersuri noi pentru completarea cercetării judecătorești. Dacă nu au fost formulate cereri sau demersuri noi sau după soluționarea cererilor și demersurilor formulate și îndeplinirea în cazurile necesare a acțiunilor procesuale suplimentare, președintele ședinței de judecată declară cercetarea judecătorească terminată”.

Terminarea cercetării judecătorești este limita după care poate avea loc doar discutarea, dezbaterile, analiza și aprecierea probelor deja examinate în cadrul cercetării judecătorești, dar nu însăși examinarea unor probe noi. Aceasta obligă instanța și părțile de a asigura examinarea deplină și sub toate aspectele a tuturor probelor pe durata cercetării judecătorești, de a verifica minuțios dacă toate probele au fost cercetate pînă la momentul în care președintele ședinței urmează să anunțe terminarea cercetării judecătorești. Din acest considerent, terminarea cercetării judecătorești constituie un moment deosebit al examinării cauzei, avînd un grad avansat de responsabilitate. Judecata și părțile urmează să verifice, dacă toate probele prezentate au fost examinate, dacă nu este necesar de a audia suplimentar inculpatul, martorii, experții, de a invita și a asculta careva alți noi martori sau experți, de a cerceta suplimentar sau în mod repetat documentele și corpurile delictive și, respectiv, dacă nu există necesitatea de a completa și a preciza probele deja examinate. Numai examinarea atentă și minuțioasă a cererilor și demersurilor părților referitoare la acest aspect în momentul terminării cercetării judecătorești și înfăptuirea de către instanță a tuturor acțiunilor procesuale necesare pot asigura examinarea deplină, completă și sub toate aspectele a întregului material probator, și respectiv, pot să evite posibilitatea reluării cercetării judecătorești.

Concluzii. Cele menționate în conținutul acestui articol ne oferă posibilitatea de a formula anumite concluzii cu referire la coraportul, corelația dintre cercetarea judecătorească și celelalte componente

ale judecării cauzei penale, precum și asupra aspectului corelației dintre cercetarea judecătorească și alte etape ale procesului penal, în special, etapa urmăririi penale, a căilor ordinare și extraordinare de atac. Astfel, partea pregătitoare a ședinței de judecată are un caracter auxiliar, ajutător pentru cercetarea judecătorească. În această parte a judecării cauzei penale sînt soluționate chestiuni importante, sînt create premisele procesuale pentru realizarea cu succes a cercetării judecătorești.

Totodată, sarcinile cercetării judecătorești determină caracterul și conținutul tuturor acțiunilor procesuale, realizate de către instanță în cadrul părții pregătitoare. Soluționînd chestiunile referitoare la posibilitatea judecării cauzei în lipsa vreuneia din părți sau a altor persoane citate, referitoare la cererile și demersurile înaintate de către părți sau de alți participanți la proces, judecata se ghidează de sarcina asigurării unei realizări depline, sub toate aspectele și obiective a cercetării judecătorești. Realizării acestei sarcini îi sînt subordonate toate acțiunile procesuale înfăptuite de către instanță în cadrul părții pregătitoare a ședinței de judecată.

La rîndul său, cercetarea judecătorească constituie fundamentul realizării reușite a celorlalte componente ale judecării cauzei. Fără realizarea unei cercetări judecătorești obiective și sub toate aspectele este de neînchipuit înfăptuirea adecvată a dezbaterilor judiciare și adoptarea unei sentințe legale și fundamentate. Desfășurarea cu iscusință a cercetării judecătorești este garanțul temeiniciei procesului judiciar și a sentinței care urmează a fi adoptată în baza datelor cercetării judecătorești.

Referințe bibliografice

1. Перлов И. Д. *Судебное следствие в советском уголовном процессе*. Москва: Государственное Издательство Юридической Литературы, 1955.
2. Dongoroz V. și colab. *Explicații teoretice ale Codului de procedură penală*. Vol. II. București: Ed. Academiei, 1976.
3. Jidovu Nicu. *Drept procesual penal*. Ediția 2. București: Editura C.H. BECK, 2007.
4. Mateuț Gh. *Procedura penală. Partea specială*. Vol. II. București: Ed. LUMINA LEX, 1998.
5. Mateuț Gh. *Op. cit.*
6. Перлов И. Д. *Op. cit.*
7. Gr. Theodoru, L. Moldovan. *Drept procesual penal*. București: EDP, 1979.
8. Jidovu Nicu. *Op. cit.*
9. Rusu Vitalie. *Procedura penală în cauzele cu minori*. Chișinău: Ed. PONTOS, 2004.
10. Перлов И. Д. *Op. cit.*
11. Jidovu Nicu. *Op. cit.*
12. Jidovu Nicu. *Op. cit.*
13. Rusu Vitalie. *Op. cit.*
14. Rusu Vitalie, Gavajuc Stela, Gheorghieș Alexandru, Gherasim Dumitru, Gherasim Angela, Rusu Lucia. *Dicționar de drept procesual penal*. Chișinău: Ed. PONTOS, 2012.
15. Перлов И. Д. *Судебные прения и последнее слово подсудимого в советском уголовном процессе*. Москва: Государственное Издательство Юридической Литературы, 1957.
16. Строгович М. С. *Уголовный процесс*. Москва: 1956.
17. Nicolae Volonciu. *Tratat de procedură penală. Partea specială*. Vol. II. București: Ed. Paideia. Ediția a III-a revizuită și adăugită, 1993.
18. Перлов И. Д. *Op. cit.*